

Storskalig feromoninventering av getinglik glasvinge *Synanthedon vespiformis* och taggbock *Prionus coriarius* i eklandskapet söder om Linköping

Mattias Larsson, Projektledare

Institutionen för Växtskyddsbiologi, Avdelningen för Kemisk Ekologi, Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp, Box 102, 230 53 Alnarp.

Tel: 040-41 53 10 / 0732-44 53 88 e-mail: mattias.larsson@slu.se

Inom FeroBio-projektet (Feromoninventering av Biodiversitet) har vi under flera år identifierat attraktiva sexualferomoner (sexuella lockdofter) för inventering och övervakning av sällsynta och hotade insektsarter. För många hotade vedlevande insektsarter är deras verkliga utbredning och populationsutveckling dåligt kända, vilket utgör ett påtagligt hinder för bevarandearbetet. Genom att använda arternas egna sexualferomoner som lockbeten i fällor kan man för första gången systematiskt kartlägga deras verkliga utbredning och populationsutveckling, vilket utgör ett stort framsteg i arbetet med att övervaka annars svårinventerade insekter.

Metoden för övervakning av sällsynta insekter påbörjades i Eklandskapet, med identifieringar av feromonerna för de hålträdslevande insekterna läderbaggen och mulmknäpparen. Antalet arter med identifierade feromoner har utökats sedan dess, och det är angeläget att också studera Eklandskapets roll i bevarandet av insekter med annan ekologi än de hålträdslevande arter som är något av Eklandskapets signum. Den getinglika glasvingen *Synanthedon vespiformis* och taggbocken *Prionus coriarius* är arter för vilka vi nyligen har utvecklat effektiva feromoninventeringsmetoder och vars levnadssätt tyder på att de skulle kunna vara knutna till eklandskapet. Baserade på spridda fynd i Artportalen förekommer båda arterna i området, men deras verkliga förekomster är i det närmaste okända. Det är troligt att eklandskapet söder om Linköping skulle kunna erbjuda relevanta habitat för båda arterna, och genom att ingen av arterna är knutna till håligheter skulle de utgöra värdefulla kompletterande modellarter till den hålträdsfauna som numera är välbekant inom eklandskapet.

Getinglika glasvingen, *Synanthedon vespiformis* (VU)

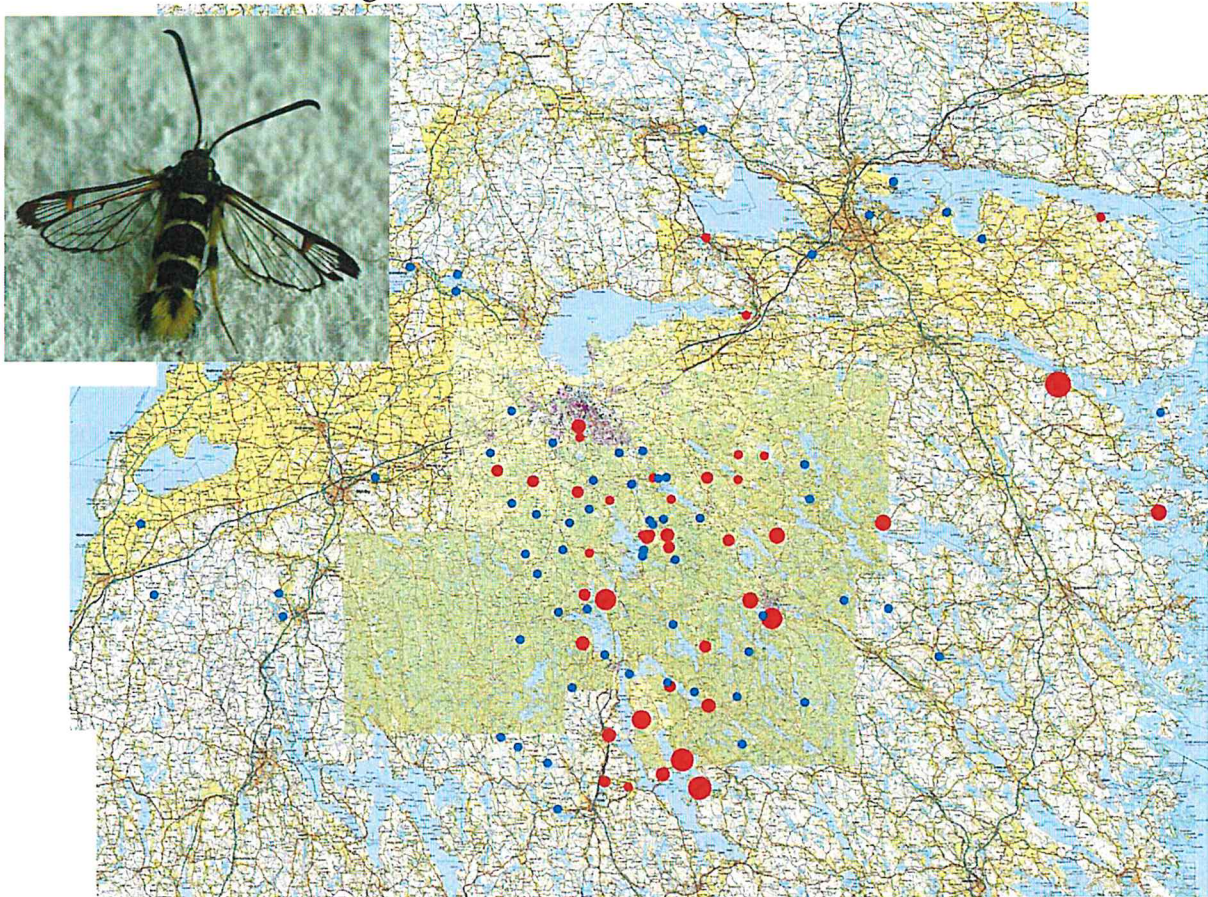
Den getinglika glasvingen är en vedlevande fjäril som i Sverige tycks vara nästan helt beroende av solbelysta ekar med grov, angripen bark. Arten är alltså ett synnerligen intressant studieobjekt inom den miljö som eklandskapet utgör.

Glasvingen fångades i klisterfällor betade med dess specifika feromon som placerades på ett stort antal lokaler i och utanför Eklandskapet. Urvalet av lokaler gjordes systematiskt i relation till tidigare studier av mulmknäpparens relation till ekförekomst i Östergötland. Fångstplatserna innefattar systematiskt utvalda lokaler i själva Eklandskapet och en del andra lokaler i

Östergötland, vilka har inventerats med avseende på antalet grova och ihåliga ekar.

Fynden av glasvingen i Östergötland kan ses i Figur 1. Som synes förekom arten på många olika platser, med fångster som varierade från en enstaka individ till som mest 8 individer i en fälla. Till skillnad från våra tidigare studier av mulmknäppare på samma lokaler, så kunde vi emellertid inte urskilja några mönster i den getinglika glasvingens förekomster och numerärer i landskapet i relation till mängden ek. Det står emellertid klart att eklandskapet är en viktig resurs för arten, med ett stort antal lokaler med fynd i vår undersökning. Arten saknades på många ekfattigare lokaler i norra och västra delarna av Östergötland.

Figur 1: Fångst av getinglik glasvinge *Synanthedon vespiforme* med feromonfällor i Östergötland (eklandskapet, samt några andra lokaler med högt naturvårdsintresse) under 2012. Bilden visar fällplaceringar med icke-förekomst (blå prickar) och förekomst (röda prickar) av getinglik glasvinge i feromonfällor. Antalet fångade individer (1-8 per fälla) är proportionellt mot storleken på de röda prickarna. Bild på glasvingen av Kurt Kulac, Wikimedia commons

Taggbocken, *Prionus coriarius* (NT)

Taggbocken är knuten till underjordiska döda stubbdelar och rötter av lövträd, främst bok men också ek och till och med tall. Under 2011 har vi i småskaliga försök fångat arten i stora mängder i bokskogsmiljöer i Skåne och

Blekinge. Trots att den borde vara mycket iögonenfallande på grund av sin storlek iakttas den nästan aldrig eftersom den är skymningsaktiv och verkar hålla sig gömd vid rötter och markhåligheter. Arten verkar alltså kunna ha liknande förekomstmönster som ekoxen, för vilken vi (tyvärr) ännu inte har något fungerande feromonsystem.

Grundfrågeställningen för inventeringen av taggbock var att avgöra på vilka huvudsakliga typer av lokaler som arten tycks förekomma i Östergötland. En av de huvudsakliga delfrågeställningarna var huruvida eklandskapets betade ekhagar, som är så viktiga för många vedinsekter, kan utgöra ett betydande habitat också för denna art. I Skåne, där vi också har gjort omfattande studier av artens förekomst, utgörs förekomstlokaler huvudsakligen av bokskog med god kontinuitet, men vi har också funnit arten i stort antal i betade eklandskap. I Östergötland valde vi ut flera olika lokaler i och nära det traditionella eklandskapet, huvudsakligen där vi tidigare har eftersökt läderbagge och mulmknäppare med dessas arts specifika feromoner. Vi kompletterade med andra välkända eklokaler, några bokskogslokaler på bl.a. Omberg, och några mer talldominerade lokaler i sydbranter där arten tycktes förekomma enligt Artportalen. På varje lokal placerade en trattfälla av samma sort vi har utvecklat för fångst av andra skalbaggar, betad med feromon för taggbocken.

Resultaten visar tydligt att taggbocken generellt inte fångades på klassiska hålträdslokaler och andra lövträdslokaler med högt naturvärde (Figur 2). Istället förekom de huvudsakliga fångsterna av betydelse i mer talldominerade miljöer i sydbranter. Detta är ett helt annorlunda habitat än det som föredras av övriga gammelträdsinsekter som vi har studerat i Östergötland. Det är också helt annorlunda än de lokaler där vi vanligen finner taggbocken i Skåne och en del andra lokaler som inventerats i Blekinge och Kalmar län.

Eklandskapet verkar därmed inte ha någon betydelse för just taggbocken, trots att artens nominella habitat utgörs av underordiska döda trädrötter av en typ som torde vara vanligt förekommande i de ekbevuxna beteshagarna i området. Orsakerna till artens frånvaro är okända.

Figur 2: Fångst av taggbock *Prionus coriarius* på ett antal lokaler i Eklandskapet och övriga Östergötland med hjälp av feromonfällor. Blå prickar motsvarar fällor som saknade fångster av taggbock, medan röda prickar utgör fångster, med storleken på pricken ungefärligt proportionerlig mot antalet fångade individer (1-52 stycken). Den stora blå fläcken söder om Linköping representerar tio fällor som spridits i Tinnerö eklandskap utan att fånga någon individ. Bild på taggbocken av signaturen Orchi, Wikimedia commons